

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2
3
4-7
8-9
9
10
11
12-13
14
14
15
16

Tandrup	side	11
Nyt fra kredsene	side	12-13
Jubilæet på Bornholm	side	14
Erindringscenter Bornholm	side	14
Naturpark Thy	side	15
Grundtvigs Mindestuer	side	16

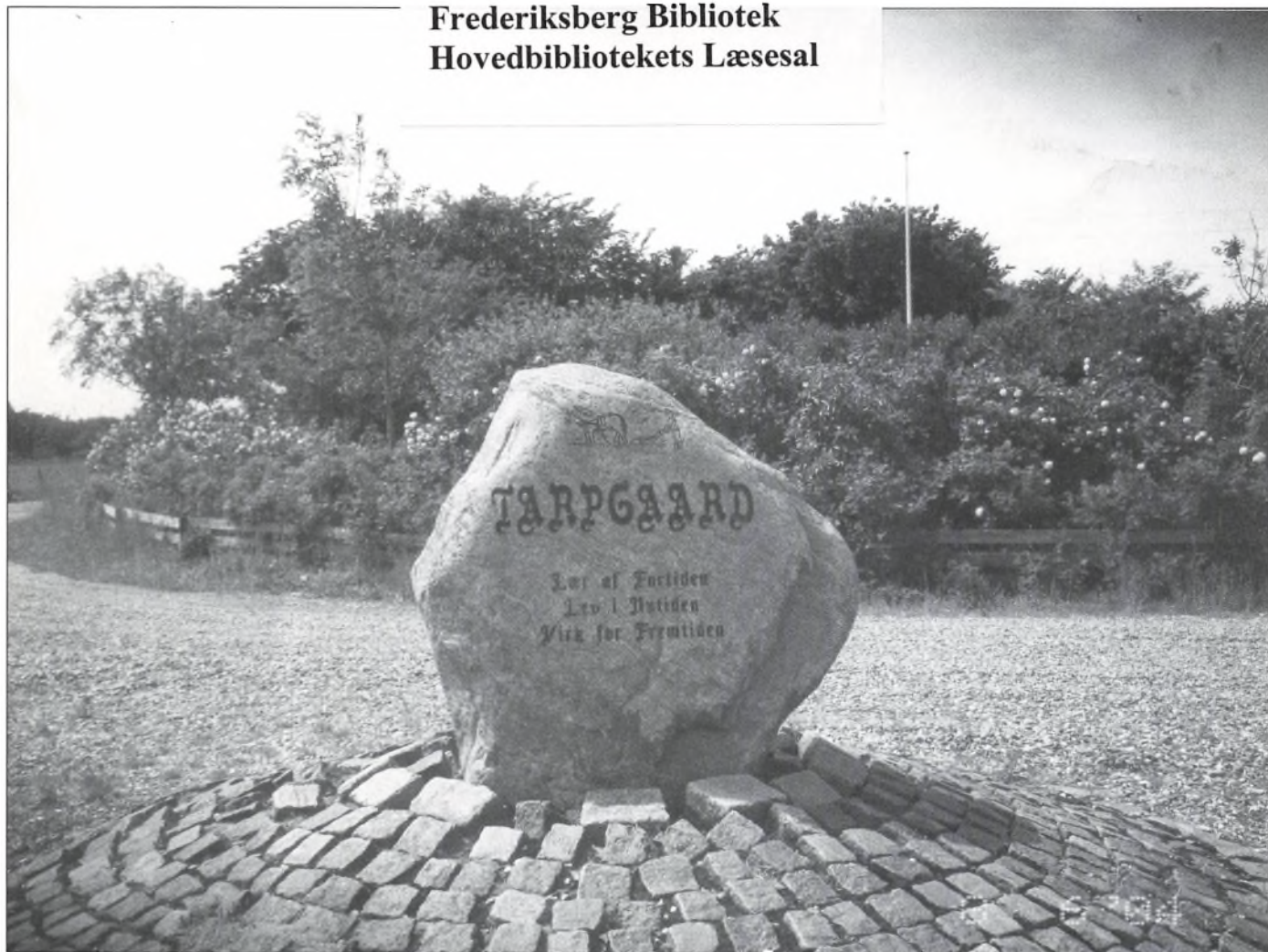
Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening

Juni-Juli 2004

Nr. 370 - 60. årgang

Frederiksberg Bibliotek
Hovedbibliotekets Læsesal

Ved Tarpgård i Vedersø rejstes i 1995 en sten med gårdens navn og slægtsgaardsforeningens devise.

Læs om Tarpgård side 8 - 9.

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendoms konsulenter:

Anders Frederiksen,
Onsildgade 3A, 9500 Hobro,
tlf. 98 52 25 62, fax 98 52 25 64

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 58 56 74 41, fax 58 56 74 45

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74
E-mail: carlmartin@kaaregaard.dk

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe, tlf./fax 98 35 16 03
E-mail: acnibe@familie.tele.dk
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskredsen)

Karen Jacobsen

»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

(Ovsnævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,

Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Ypernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholm-kredsen)

Vagn Juel Jørgensen,

»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Marie Hansen,

Månebakken 3, Dalby
46490 Haslev,
tlf. 56 71 37 92,
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,

»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
E-mail: inge.skafte@edb.dk
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,

»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog

Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen

»Sædding Storgård«, Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Agnethe Stampe

»Ny Vastrup«,
Hovervej 105, Høver,
6971 Spjald
tlf. 97 34 80 22
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,

Lindevej 4, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,

Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,

Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen

Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Thyboe

Kirkemosegård
Hastrupvej 3, 8981 Spentrup
tlf. 86 47 70 29
(Formand: Århus Amt)

Frants Wette

»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 30 01

Poul Frederiksen

»Snæverholt«
Dybvadvej 81, Høllum
9740 Jerslev
tlf. 98 83 40 27
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

Indtrykkene fra årsmødet har nu sat sig fast, og jeg fornemmer klart, at alle fandt, at vi havde et meget vellykket årsmøde i det fynske i maj måned.

Vejret artede sig, og årstiden er den bedste, vi kan vælge til vores udflugt.

Vores besøgsværter havde gjort meget ud af, at vi skulle komme, men det vigtigste er, at vore fynske bestyrelsesmedlemmer havde fundet nogle gode besøgssteder og skabt adgang til disse interessante steder.

Tak til Karen Jacobsen og den fynske bestyrelse for et godt stykke forberedende arbejde. Nogle mente, at et teglværk ikke lige passer i vores besøgsgruppe, men jeg føler, at alle var dybt imponeret af både fabrikken og veteranbilerne, og ikke mindst den ildsjæl af en teglværker, der kan sit håndværk og sin bilpark. Tak til Jørgen Strøjer og fru Karen for en spændende formiddag. Dalum Landbrugsskole er en historie for sig, men kort og godt en skole, der er gearet til at bestå i fremtiden, og til at opfylde alle de krav til uddannelse, som fremtidens landmænd må stille. Vi fik lov til at indvie de nye kursuslokaler til årsmødet, og ingen er i tvivl om, at de lever op til tidens tekniske krav.

Domkirken i Odense var udgangspunkt for søndagsturen, og det er altid en oplevelse at komme der. Ikke mindst sollyset i kirken skabte et uforglemmeligt indtryk.

En veloplagt fødevarerminister tog imod på Østergård, hvor hun og husbond fortalte og viste frem på deres meget smukke gård.

Det er ikke ofte, at herregårdshuse er noget, der skaber misundelse, men her er en hovedbygning, der både inde og ude er meget charmerende. Tak til Mariann og Hans Fischer Boel for en god oplevelse. Vores sidste besøg var på Broholm ved Gudme, hvor Anne Lütken tog imod og fortalte om godsets historie, om opgaven med at sætte det gamle anlæg i stand og den fortsatte vedligeholdelse.

Jeg håber, at vi med vort besøg har bidraget lidt til opgaven. For os, der er bidt af sten, er oldtidssamlingen på Broholm en kæmpe oplevelse og giver et godt indtryk af, hvilken aktivitet der har været gennem årtusinder på egnen omkring Broholm. De seneste års guldfund ved Gudme bekræfter blot dette.

Tak til alle der deltog i årsmødet og var med til at festliggøre dette, og på gensyn i Himmerland 28. og 29. maj næste år.

En lille sommerhilsen til jer alle fra

Kate og Carl Martin Christensen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Årslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

*Nr. 371 udkommer omkring
den 20. august 2004. Stof til dette
nummer skal være hos redaktøren
inden den 20. juli 2004.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: Korsør Bogtrykkeri
4220 Korsør, tlf./fax 58 37 79 43
erling19@hotmail.com*

Ny landbrugslov i ly af kommunalreform

Af Esben Oddershede, Søgård, Thisted.

Den 1. september 2004 træder en ny landbrugslov i kraft. Det er godt for erhvervets udviklingsmuligheder, men det er skuffende, at loven er funderet på et smalt politisk forlig mellem regeringen, Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne.

Det lover ikke godt for holdbarheden af den nye lov.

Lov om landbrugsejendomme (Landbrugsloven), der blev vedtaget 27. maj, har ikke påkaldt sig større politisk og offentlig opmærksomhed. Det kan der være flere grunde til.

For det første var det et enigt og samlet landbrug, der stod bag erhvervets forslag til en tilpasning og nødvendig modernisering af loven.

For det andet har der på den politiske dagsorden været sager med langt større og bredere offentlig interesse såsom Danmarks deltagelse i Irakkrigen, det netop overståede EU-parlamentsvalg og ikke mindst en ny kommunalreform.

For det tredje betød en hurtig vedtagelse af en ny landbrugsreform, at det var helt nødvendigt at få tilpasset den danske lovgivning på landbrugsområdet for at erhvervet kunne bevare sin konkurrenceevne.

Endelig tyder meget på, at oppositionen vælger sine mærkesager med særlig omhu i den valgkamp, der tilsyneladende allerede er begyndt. Her har landbrugsloven åbenbart ikke haft tyngde nok til, at socialdemokraterne og de radikale kunne optræde som seriøse og konstruktive med- eller modspillere. Det er førstemande set med en landmands øjne, fordi det sender et signal om ustabilitet, skønt det er det modsatte, vi har brug for.

Strukturudviklingen i højt gear

Den nye landbrugslov er på flere områder visionær og fremadrettet og tager højde for den strukturudvikling, landbruget har gennemlevet de sidste 10-15 år, og de udfordringer erhvervet står overfor i nær fremtid.

Fødevarerministerens fremskrivning af bedriftstrukturen er helt parallel med Dansk Landbrugs prognoser. Den viser et markant fald af både heltidsbedrifter og deltidsbedrifter i perioden 2000-2015.

I samme periode forventes heltidsbedriftenes areal at vokse fra 87 ha i 2001 til 161 ha i 2015, mens arealet pr. deltidsbedrift kan skønnes at vokse fra 21 ha til 24 ha.

Antallet af malkekobesætninger og svinebesætninger vil falde markant samtidig med at størrelsen af husdyrbesætninger vil vokse betydeligt.

Der er udbredt enighed om, at der stadig er uudnyttede størrelsesøkonomiske fordele at hente for landbruget. Det trækker i retning af større produktionsenheder, hvilket på det seneste er set mest markant i kvægsektoren.

Dertil kommer, at der fortsat udvikles nye teknologier, som kun er indenfor økonomisk rækkevidde for bedrifter af en vis størrelse.

Positive elementer i den nye lov

Erhvervelse

Der kan erhverves op til 400 ha eksklusiv fradragsarealer, dog altid 4 ejendomme. Det betyder, at der kan erhverves mere end 4 ejendomme, hvis det samlede areal er under 400 ha. Afstandsgrænsen er ændret til 10 km (luftlinie) fra den bolig, hvorfra bopælspligten opfyldes.

Sammenlægning

Sammenlægning af ejendomme eller arealoverførsel fra en ejendom til en anden kan ske, hvis den supplerende ejendoms areal ligger indenfor 2 km, og den ejendom, som får arealet ikke overstiger 200 ha.

Familiehandler

Ægtefæller kan efter den nye lovs ikrafttræden hver især erhverve det lovlige antal landbrugsejendomme, når de opfylder uddannelseskrauet eller har drevet en landbrugsejendom med mindst 15 ha i 4 år.

Søskende, søskendebørn og svigerbørn kan benytte de lempelige regler uden at søge dispensation, hvilket var krav tidligere.

Ved familiehandel og arv er der ikke krav til at uddannelses- og bopælskravet skal opfyldes, før to år efter overtagelsen har fundet sted. I den situation, hvor en ejendom afhændes til en søn eller datter, kræves bopælspligten ikke opfyldt så længe sælgeren bor i ejendommen.

Forpagtninger og samdrift

Den nye lov ophæver 15 km grænsen fra samdrift og forpagtning. Efter 1. september 2004 må der frit samdrives op til 500 ha og altid to ejendomme mere, end der ejes.

Fortrinsstilling til suppleringsjord

Der kan efter den nye lovs ikrafttræden sammenlægges op til 125 ha på hovedejendommen før fortrinsstillingen træder i kraft.

Den ejendom, der måtte ønskes suppleret, skal være over 30 ha eller have et arbejdsbehov på mere end 900 normtimer.

Endelig udgår reglerne om hvilende fortrinsstilling.

Landbrugsloven er en kompleks størrelse

Landbrugsloven er vigtig, fordi den opstiller de rammer, som erhvervet skal udvikle sig under.

Nærværende indlæg er på ingen måde udtømmende, men jeg har valgt at fokusere på nogle af de forhold, der har afgørende betydning for dem, der skal blive i erhvervet.

Set i det perspektiv kan vi se frem til en landbrugslov, der rummer forenklinger og større råderum, end vi har kendt længe.

Det er der grund til at hilse med tilfredshed.

Esben Oddershede

Generationsskifte og bopælskrav

Ved årsmødeudflugten gjorde fødevarerminister Mariann Fischer Boel opmærksom på en meget betydningsfuld nyskabelse i den nye lov om landbrugsejendomme, som har stor betydning for bevarelsen af slægtsgårdene.

I § 17.2 står: "Ministerens kan dispensere fra bopælskravet i særlige tilfælde, hvor erhververen af hensyn til istandsættelse af boligen eller på grund af uddannelse er midlertidigt forhindret i at opfylde bopælskravet, eller hvor ejendommen i længere tid har været i slægtens eje og ønskes overdraget til en slægtning."

I bemærkningerne til loven står: "Der kan forventes en tidsbegrænset dispensation fra bopælspligten, når ejendommen har været i slægtens eje i mindst 3 generationer eller mindst 75 år."

OGN

ÅRSMØDET 2004

Formiddagsbesøget

Lørdag formiddag samledes langt de fleste af årsmødedeltagerne hos Karen og Jørgen Strøjer Hansen, Vedstårup Teglværk. Efter Jørgen Strøjer Hansens muntre velkomst og orientering om teglværket og bilsamlingen var der tid til at bese begge dele. Både teglværkets robotter og Strøjersamlingens biler imponerede, og da de to ting ikke er sammenlignelige blev det en fantastisk formiddag, der sluttede med sandwich og øl/vand i haven til Strøjersamlingen.

Generalforsamlingen

Eftermiddagen var reserveret til generalforsamlingen, der indledtes med formandens velkomst.

Derefter fik forstander Jørgen P. Jensen, Dalum Landbrugsskole, ordet. Han bød velkommen til skolen og orienterede om mødestedet. Der er 300 elever og 35 lærere. Landbrugsskolen er en skole, hvor højskoletraditionen holder ved. Der er gennemført meget store udvidelser af skolen. Forstanderen sluttede med landbrugsskolens motto: "Aldrig færdig, altid på vej".

Landsformanden indledte mødet med at genoptage en gammel skik ved årsmøderne. Han sagde: Jeg beder forsamlingen om tilladelse til at sende følgende Telegram:

"Dansk Slægtsgårdsforening samlet til årsmøde på Fyn den 22. - 23. maj sender majestæten og den kongelige familie vore bedste tanker og ønsker for fremtiden.

Vi takker for en stor oplevelse ved kronprinsparrets bryllup den 14. maj, og lader vore gode ønsker gå til det unge par, og ønsker dem alt muligt held og lykke i den gerning, de nu tager fat på i fællesskab."

Derefter sagde formanden:

Jeg byder velkommen til årsmøde på Dalum Landbrugsskole, og til udflugt i det fynske. Vi besøger her en super moderne

Dansk Slægtsgårdsforenings landsformand, Carl Martin Christensen byder velkommen til årsmødet.

Tv. ses foreningens sekretær og kasserer Inger M. Hansen.

landbrugsskole, der er indstillet på at levere den vare, der kræves for at være blandt de skoler, der er plads til i årene fremover. Det er ikke mindst dejligt for mig, idet jeg var elev her for 42 år siden og har fulgt udviklingen, men også fordi jeg har siddet i bestyrelsen i nogle år frem til fusionen med Korinth landbrugsskole og været med til at stikke den linie ud, der skal bære fremad. Da jeg var her først i 60-erne, lå skolen fortsat på landet med marker omkring og dyr i staldene. Sådan er det ikke mere, hvor byen totalt har omsluttet skolen. Man kunne tro, at det var en ulempe, men meget tyder på, at de unge landmænd godt vil kombinere et højt fagligt niveau med et bynært miljø i uddannelsestiden. Der er en god fremtid for denne skole. Hjertelig velkommen til Dalum Landbrugsskole.

Formanden for Fynskredsen, Karen Jacobsen, "Østerbygård", kunne så på arrangørernes vegne byde velkommen.

Efter valget af Finn Bang Olsen, "Lillehøj", til dirigent kunne landsformanden aflægge sin beretning.

Beretningerne

Vi var mange, der åndede lettet op, da bryllupsdatoen blev oplyst sidste efterår, for det står klart for enhver, at havde hof-fet valgt denne weekend, så havde der nok været lidt tyndt på rækkerne til vort årsmøde. Sådan gik det ikke, og det er vi glade for.

Der skal også herfra lyde et varmt tillykke på bryllupsdagen til vor kronprinspar med de varmeste ønsker for deres fælles fremtid. Et monarki virker ikke særlig demokratisk i et moderne samfund, men i Danmark har vi en regent, det forstår at føre monarkiet ind i fremtiden, og jeg er overbevist om, at vor kronprinspar helt og fuldt lever op til den fremtid der kommer. Vi ved alle, at kronprinsen har bevæget sig helt ud til grænsen på det fysiske plan, og derfor er det en meget moden kronprins, vi så i kirken i sidste uge. Jeg kunne ønske mig, at pressen kunne slappe lidt af og lade dem have deres bryllupsrejse i fred. Der bliver rig lejlighed til at følge parret på deres tur rundt i Danmark i sommerens løb.

Der er tradition for, at vi hvert 5. år ved vort årsmøde står foran et EU parlaments valg, og et sådant år er det i år.

Der er nu kun 3 uger til valget, og der er vel ikke mange uden for den faste stok i de politiske partier, der er optændt på dette valg. Fælles for alle partier og lister er det, at de møder med kandidater, der i det store hele er ukendte i offentligheden, bortset fra en forhenværende statsminister. Hvorfor er det nu sådan? Det er vel mest, fordi den danske presse ikke interesserer sig meget for EU og det fælles Europaparlament. Det mener jeg et dybt tragisk, for med den sidste udvidelse med 10 nye lande har vi for første gang nogensinde et fælles samarbejde mellem næsten alle europæiske lande. Hvem skulle nu have troet det? Det er kun 15 år siden, at muren faldt, og jerntæppet blev rullet væk, og vi kunne færdes i de gamle østlande.

Vi har på det sidste set, hvordan sortseerne peger på problemer med de nye lande. Frygten for folk der vil arbejde i Vesteuropa er stor, og jeg synes, jeg genkender argumenterne fra den danske EF debat helt tilbage til folkeafstemningen i 1972. Dengang var det frygten for at italienerne i store mængder ville oversvømme Danmark og stjæle vort arbejde. Alle ved, at sådan gik det ikke, men det afholder ikke nye politikere fra at fortsætte argumenterne.

Jeg ser EU som den største fredsbevarende organisation i Europa nogensinde, og derfor kunne jeg ønske mig en større forståelse for EU. Mange fortæller os, at det bliver dyrt for de rige lande at integrere disse nye lande. Det er rigtigt, og alle her ved, at skal man skabe fremdrift i Europa, så kræver det investeringer i Østeuropa, og vi vil komme til at opleve en udvikling og en forbedret levestandard i disse lande, der vil generere en købekraft, som vil blive til gavn for alle. Jeg mener, det er egoistisk, hvis man ikke glæder sig over det, der sker. Vi skal for første gang til valg på en søndag, så det er spændende, hvordan det vil påvirke stemmedeltagelsen, men vi kan vel alle gøre en indsats for at opfordre til deltagelse. Vi står nu midt i forhandlingerne om et nyt Danmarkskort - rent kommunalt, og det er spændende, hvordan det ender. Jeg skal ikke skjule, at det oplæg regeringen kom med, ligger meget tæt på det jeg kunne ønske mig, ja så tæt, at nogle ude i kommunen mente, at jeg havde forhåndsviden. Det havde jeg naturligvis ikke, men jeg er da glad for, at mit oplæg til udtalelse fra kommunalbestyrelse, ligger meget tættere på oplægget, end det flertallet mente. Der er også i vores kommunalbestyrelse i Sønderø Kommune nogle, der tror, at den sag kan stoppes tilbage i flasken, men det kan den ikke.

Også i denne sag kommer dommedagsprofeterne til orde for at hælde en masse vand ud af ørerne, ja ofte af begge ører på en gang. Jeg tror, det er sundt for den politiske interesse, hvis beslutninger bliver lagt tættest muligt på de borgere, det handler om, og det lægges der op til. Jeg ser gerne et bredt forlig, men nødig et bredt forlig uden visioner.

Vort erhverv fortsætter den rivende udvikling, vi har kendt igennem nogle årtier, der er en udvikling, vi kan se forskelligt på, men vi kan og skal ikke gøre noget ved det. Vi ved alle, at hvis de unge skal blive i erhvervet, skal de producere meget. Vi lever i en verden, hvor fødevarer ikke må koste noget, og det kræver stor effektivitet, hvis der skal laves svinekød for 8 kr. pr. kilo. Vi ved også, at landbruget ikke har stor sympati i den øvrige befolkning, og at vi ikke fylder meget i den politiske virkelighed. Når vi så med jævne mellemrum ser stort opsatte historier om overproduktion i forhold til miljøgodkendelserne, store mængder af ulovlig medicin, en dom for dyremishandling og andre dårligdomme, så efterlader det et indtryk af, at det står ilde til i produktionslandbruget. Sådan er det selvfølgelig ikke, for jeg er overbevist om, at det helt store flertal følger de regler, der nu er for animalsk produktion, men vi savner nogle positive historier, der kan forbedre erhvervets omdømme i befolkningen.

Den gældende lovgivning gør det umuligt for mange landmænd at etablere eller udvide en produktion i de landsbyer, hvor de bor, og de må naturligt søge ud i det åbne land. Det kræver omtanke af landmanden, hans rådgivere, og ikke mindst de myndigheder, som i dag er kommunerne, for at få tingene gjort på fornuftig måde. Jeg ser i mit daglige arbejde som formand for teknisk udvalg i min kommune disse sager, og jeg kan måske fornemme, at vi bliver prøvet godt og grundigt af i disse måneder. Det lever vi med, men jeg vil gerne appellere til vore landboforeninger, at man ikke fremsender alt uden omtanke, for derved pådrager man sig igen dårlig omtale.

Vi ser unge landmænd vende blikket mod øst for om muligt at etablere en produktion her, hvor der er masser af jord til små penge og plads både til grise og gylle, uden at det kan genere nogen. Jeg forstår det godt, for det bliver vanskeligere at producere i Danmark, men kan det føre til, at vi med tiden udfaser den animalske produktion, så giver det andre vanskeligheder. Nok fylder vi ikke meget i samfundet, men landbruget leverer fortsat

50 milliarder i netto valuttaindtægt til vort fælles system, og vi beskæftiger indirekte hen mod 50.000. Statistikken siger, at vort erhverv beskæftiger ca. 180.000 direkte og indirekte.

Dansk Slægtsgårdsforening har det fortsat godt, uanset at vi igen har et vigende medlemstal. Der bliver færre og færre slægtsgårde, selvom der stadig kommer nye til. Vores styrke er fortsat vore lokalforeninger, der alle leverer et godt stykke arbejde for vore medlemmer og har generelt stor opbakning ved arrangementerne. Vores blad er vor løbende kontakt til alle medlemmer, og jeg mener, vi leverer et produkt, der alene berettiger til kontingentet. Det skal vi være taknemmelige for, og det må være klart for alle, at denne tak skal stiles til vor redaktør Ole G. Nielsen. Når bladudvalget mødes, er der altid masser af stof til de kommende blade, så det kører flot. Hos os, som hos alle andre bladudgivere, er der opstået problemer med omkostningerne til udsendelse af vort blad.

Det vil koste os en kontingentstigning på ca. 40 kr. men der er næppe nogen i denne forsamling, der vil mene, at vi har behov for statstilskud til udgivelse af vort blad, og det er jo reelt det, der har været tilfældet hidtil.

Vort arkiv arbejder fortsat godt med Ejgil Overby i spidsen, der sammen med sine medarbejdere gør et gedigent arbejde på Gl. Estrup, så også en tak til dem. Jeg har tidligere omtalt vort projekt Malkepige, hvor vi har søgt diverse fonde om hjælp til denne ide. Det har vist sig meget vanskeligere, end jeg havde troet, og vi mangler fortsat de tilsagn om økonomisk støtte, der kan gøre en forskel. Jeg erkender gerne, at jeg har forregnet mig med hensyn til velviljen. Ideen er ikke glemt, og nok heller ikke lagt i mølpose, men den udvikler sig ikke godt nok.

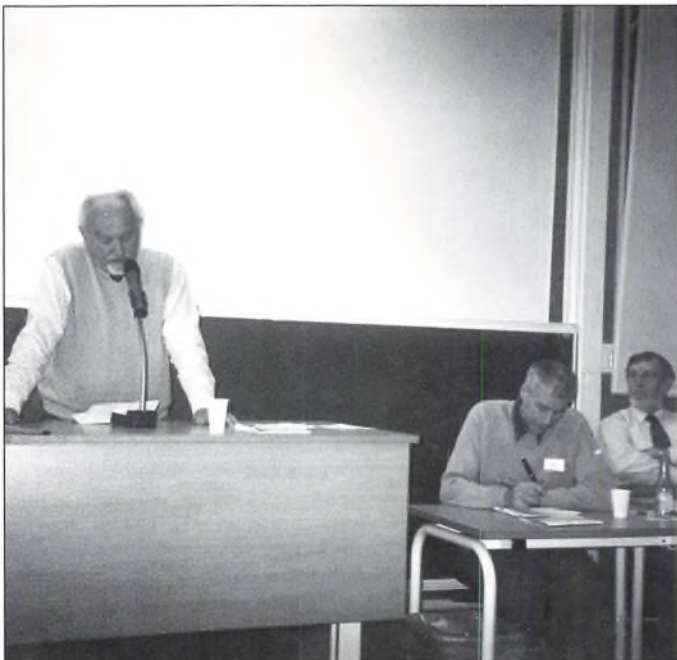
Vor rejsevirkosomhed virker fortsat, og det er lykkedes gennem nogle år hvert år at sende en bus på udflugt. Sidste år gik turen til Norge med Bergen som endestation. Det var som vanligt interessant, og jeg føler, at alle deltagere havde en god tur. I år er der lagt op til en tur til Sverige, og jeg håber, det igen bliver med en fyldt bus.

Jeg bliver jævnlige spurgt, om vores forening har en fremtid, og det mener jeg fortsat, den har, uanset den udvikling landbruget gennemlever. Det kræver, at vi ser fremad og gør op med os selv, hvad vi forventer af vor forening, og hvad vi vil med den fremover. Vore lokalforeninger gør det godt, og det samme kan jeg sige om hovedbestyrelsen. Hvis vi har problemer, hvad jeg egentlig ikke mener vi har, så er det måske vor alderssammensætning. Jeg har nu været formand i 17 år, og det har altid været sjovt og spændende, og det synes jeg fortsat, det er, men det ændrer ikke det faktum, at det er tiden at se sig om efter en afløser på formandsposten. Nogen vil så sige, at jeg er ung endnu, og det afhænger selvfølgelig af, hvorfra man ser det, men det er helt sikkert sådan, at ingen fortsat kan tilføre en forening noget nyt i en uendelighed. Nu er det jo ikke sådan, at jeg løber af pladsen, men dette skal blot opfattes som et signal, både til hovedbestyrelsen, men også til vore medlemmer om, at der skal nye koste til inden alt for længe.

Til slut en stor tak til vore medlemmer for stor opbakning til vor forening, og en stor tak til hovedbestyrelsen for nogle spændende debatter når vi mødes, og for den store indlevelen der lægges for dagen. Ikke mindst en stor tak til dem, der er de praktiske i alle vore gøremål. Inger og Henning bruger en stor del af deres pensionistliv på vores forening, så alting klapper. Tak for det. Jeg har tidligere nævnt Ole G. og Overby, samt vore øvrige medarbejdere på arkivet, og gentager her min tak til jer.

Vi udbringer et leve for Dansk Slægtsgårdsforening.

Arkivar Ejgil Overby aflægger beretning fra arkivudvalget. Th. ses årsmødets dirigent Finn Bang Olsen og landsformanden.

Beretning fra arkivudvalget

Arkivar Ejgil Overby sagde i sin beretning, at der i det forløbne år ikke er sket de store forandringer på arkivet. Antallet af besøgende har været faldende, ligesom vi heller ikke modtager særlig mange breve. Til gengæld har der været et øget antal henvendelser via e-mails, så det samlede antal besvarelser ligger nogenlunde konstant.

Når antallet af besøgende har været faldende, skyldes det dog ikke mindst, at der er ankommet færre selskaber fra historiske foreninger og seniorklubber. Når de har været her en gang, varer det naturligvis nogen tid, inden de dukker op igen.

Vi glæder os altid over besøg, ikke mindst når der kommer interesserede fra udlandet. Det drejer sig næsten altid om udlændinge, der søger deres rødder i Danmark. Så sent som i denne uge har vi haft besøg af to canadiske damer, hvis forfædre stammede fra Nordjylland, og de blev så begejstrede for, hvad de fandt frem på Slægtsgårdsarkivet, at de forærede os et canadisk emblem til minde om besøget. Herfra drog de videre til Landsarkivet i Viborg og til et lokalhistorisk arkiv i det nordjyske, som vi var dem behjælpelig med at finde adressen på.

Som tidligere nævnt har vi modtaget kolossalt meget materiale fra Samuel J. Frifelts bo, og det har Helge Sørensen brugt megen tid på at registrere. Vi hentede et stort læs papirer hos Peder Møller Frifelt sidste år, og det er nu suppleret med materiale fra Karen Frifelt, som hun delvis selv havde registreret. Når Helge er nået til bunds i arbejdet, vil der på arkivet være en større samling af arkivæsker, hvis indhold utvivlsomt vil interessere mange, der undersøger danske forfatters arbejdsforhold i sidste århundrede.

Igen i år blev vi af Indenrigs- og Sundhedsministeriet inviteret til at deltage i forårskonferencen vedrørende udvikling i landdistrikterne. I år drejede det sig om redegørelser om regionsdannelse og kommunesammenlægninger. Fra foreningens side deltog landsformanden og arkivudvalgsformanden.

Beretning fra bladudvalget

Bladudvalgets formand - A. C. Winther Hansen - havde valgt at deltage i svigersønnens 50 års fødselsdag, og derfor aflagde redaktøren beretningen:

Der er siden sidste årsmøde udsendt de 6 foreskrevne numre. Der har været artikler fra hele landet, alene gårdhistorierne har dækket 10 af de 15 kredse.

I 1994 holdt vi årsmøde på Fyn, og dengang stod vi foran skift af trykkeri. Det var en pludselig lukning af trykkeriet, og jeg skulle hjem og finde et nyt trykkeri for det blad, der skulle bringe årsmødereferatet.

Nu er der gået 10 år, - vi er igen på Fyn. Vores samarbejdspartner gennem de 10 år - Korsør Bogtrykkeri - lukker med udgangen af august. Det er ingen nyhed, og vi har valgt at være med til at lukke og slukke. Jeg kan kun sige, at det har været et meget tilfredsstillende samarbejde.

Der er ved at blive indhentet et par tilbud. Det er i den forbindelse interessant, at moderne reproduktionsteknik vil kunne sætte farve på for- og bagsiden uden nævneværdig prisforskel. Jeg prøvede i al venlighed med farver på bladet i nr. 362, men bladudvalget fastholdt, at man skulle holde bladet i sort/hvid. For 15 år siden ville farver havde fordoblet prisen, men moderne teknik kommer også til sin ret på dette sted. Jeg mener ikke, at vores tidsskrift skal ligne en reklame fra Bilka, men et farvebillede vil modernisere tryksagen. Jeg er glad for de artikler, som tilsendes redaktionen. Jeg er også glad for de henvendelser jeg får, når der er noget, som jeg skal være opmærksom på. Og skulle nogen mene, at der går lidt lang tid, så er det fordi, at der er et fast sidetal, og så må der vælges ud efter alsidighed i såvel emner som geografi.

Med disse få betragtninger siger jeg tak for godt samarbejde.

De tre beretninger blev taget til efterretning uden megen dramatik.

Regnskabet

Foreningens regnskab og budget var tilsendt deltagerne, og efter kasserer Inger M. Hansens bemærkninger blev regnskab og budget godkendt.

Valg

Til bestyrelsen var der genvalg til Henry Slemming og Knud Høstgaard Møller. Elsa Christa Bollerup Nielsen havde efter 10 år i hovedbestyrelsen ønsket sig afløst. Nyvalgt blev Peder Mouridsen, Sædding Storgård.

Revisorerne Vagn Juel Jørgensen og Michael Munthe Føg genvalgte.

Mødesteder

Årsmødet i 2005 holdes i Vesthimmerland i dagene 28. og 29. maj.

Årsmødet 2006 arrangeres af Vejle Amtskreds, og Vestsjællandskredsen indbyder til 2007.

Derefter kunne formanden takke dirigenten for et godt afviklet årsmøde, og eftermiddagskaffen ventede. For dem, der havde lyst til at se skolen, var der rundvisning.

Aftenfesten

Aftenfesten blev holdt i landbrugsskolens nye idrætshal. Skolens køkken havde sammensat en delikat middag, der blev serveret som buffet over tre opdækninger.

Festtalen blev holdt af sognepræst Palle Refslund, Nr. Broby, der tog udgangspunkt i det at bo i en præstegård, hvilket er noget andet end eje en slægtsgård. Det var en både indholdsrig og meget munter tale.

Den musikalske underholdning leveredes af "Her og Nu", dvs. sangerinden Eva Kramer, der blev akkompagneret af pianisten

Aftenfesten bød bl.a. på underholdning ved sangerinden Eva Kramer.

Kirstine Jensen og trompetist Peter Holling. Det var et flot program med danske sange, sange fra musicals og arier fra det tålelige af operarepertoiret.

I sin præsentation sagde landsformanden, Carl Martin Christensen, at vi skulle høre standarden af kirkesangere på Fyn, standarden af organister på Fyn og standarden af trompetister på Fyn.

Redaktøren overvejer nu, om festtaleren også repræsenterede standarden af prædikanter på Fyn!

Udflugtsdagen

Søndagens program begyndte i Odense Domkirke, hvor sognepræst Peder Pontoppidan Thyssen holdt morgenandagten.

Østergård

Havde vi ikke fået mulighed for at kikke os omkring i domkirken, så var mulighederne der ved det første gårdbesøg. Fødevareminister Mariann Fischer Boel og hendes mand, Hans Fischer Boel, tog gæstfrit imod os på Østergård, og Hans Fischer Boel orienterede kort om gårdens historie, bygninger og drift.

Som tak for gæstfriheden overrakte et slægtsgårdsdiplom til Mariann og Hans Fischer Boel, Østergård.

Fødevareministeren, der er tredje generation på Østergård, sagde, at vi går ikke på kompromis med vedligeholdelsen af det, som vi har fået ansvaret for en tid.

Ministeren orienterede derefter kort om den nye landbrugslov, hvor der er en bestemmelse om, at bopælspligten kan ophæves, når en ejendom overgår til tredje generation eller den har været i slægten i 75 år. (Læs omtalen af loven side 3).

Formanden - Carl Martin Christensen - takkede Mariann og Hans Fischer Boel for gæstfriheden og overrakte foreningens tak i form af et slægtsgårdsdiplom.

Derefter blev vi inviteret indenfor, og fik lejlighed til at beundre det smukke hjem. Formiddagskaffen serveredes i haven, og alle havde en uforglemmelig oplevelse.

Broholm

Efter en smuk tur gennem det fynske landskab kom vi til Broholm. Her ventede en opulent frokost i ridehallen. Efter frokosten fortalte fru Anne Lütken, medejer og administrator af Broholm, om godsets drift og historie.

Formanden kvitterede også her med et slægtsgårdsdiplom, og så kunne vi gå over til hovedbygningen, hvor der var rigtig meget at se på.

Efter besøget på Broholm var årsmødeudflugten slut, og enhver kunne drage hjemad, mættet af gode indtryk.

OGN

Forturen

En mindre gruppe begyndte årsmødefestlighederne allerede fredag. Først fik vi en stor oplevelse på Hjortholm, hvor godsejer Hans Benedict greve Ahlefeldt-Laurvig med familie gæstfrit åbnede deres smukke hjem for os. Vi kørte også en tur gennem marken og gjorde et stop, hvor skovens brede bøge stod helt ud til Østersøen.

Efter at have set Landet kirke og kirkegård samledes vi på Ørbækklunde, hvor godsejer Lars-Haagen Lange og hustru tog imod. Efter orienteringen om godsets historie og bygninger så vi stueetagens charmerende hvælvede stuer og fik derefter lejlighed til at beundre den kraftige tømmerkonstruktion på loftet. Efter en tur i parken sluttede vi i maskinhuset, hvor godsejeren fortalte om driften.

Derefter kørte vi til Dalum Landbrugsskole for næste dag at tilslutte os det ordinære program.

OGN

Årsmødedeltagere foran Østergårds hovedbygning. Besøget blev uforglemmeligt, for vejret var med os, og gæstfriheden meget stor.

Tarpgård i Vedersø

Jens Ulrik Tarpgaard foran stenen med gårnavnet og slægtsgårdsforeningens devise. I baggrunden ses den gamle gård.

Den gamle slægtsgård er en moderne produktionsgård, der drives med økologisk kvæghold.

Da nuværende ejer, Jens Ulrik Tarpgaard, overtog gården i 1976 var arealet 40 ha, og der var 40 malkekøer foruden opdræt. Siden er arealet øget til 160 ha, og der er nu 200 malkekøer samt opdræt.

Dengang Jens Ulrik overtog Tarpgaard, blev hans forældre, Dagny og Marius Tarpgaard, boende på gården, og Jens Ulrik opførte et nyt hus til sig selv.

Dette hus er gennem årene udvidet og er nu en prægtig bolig for familien, der foruden Mette og Jens Ulrik omfatter 5 børn.

Efterhånden som arealet og produktionen udvidedes byggedes nyt og nu er der et moderne staldkompleks, som forbinder den gamle gårds traditionelle bygninger med den moderne hovedbygning.

Historien

Landsbyen Tarp hed i 1400-tallet Torp og i 1500-tallet Torpby. Ifølge matriklen 1682-1688 var der fem gårde i landsbyen, der tilsammen havde et dyrket areal på 110 tdr. land, og gårdenes hartkorn var sat til 40 tdr. Det høje hartkorn skyldtes de gode enge.

Hele Vedersø sogn blev udskiftet i 1800, og derefter kunne Åbjerg Hovedgård sælge Tarpgård til selveje, og det skete i 1803.

Tarpgård er nævnt første gang i kronens skøder fra 1560. Næste gang gården nævnes er i 1562, da Åbjergs ejer overtog den.

Hvornår den nuværende slægt kom ind på gården fortæber sig i fortiden, men i skifteprotokollen for Åbjerg gods står:

”Anno 1739 den 9. november indfandt sig på husbondens - velbårne Christen Linde til Åbjerg hans vegne, hans tjener Jacob Andersen Ros med tvende mænd, navnlig Christen Jepsen og Jens Madsen udi Jan Andersens hus udi Tarpgård, for efter hans

begæring i går at holde en registrering over hans salige hustru Maren Christensdatters efterladte bo, og derefter et endeligt skifte at forfatte mellem den efterlevende Jan Andersen og hans salige hustrus kødelige moder og søster Anne Marie Christensdatter tillige med deres mand og værge Christen Olufsen.”

Dette kan tolkes, som Jan Andersen har giftet sig til gården.

Meget tyder også på, at gårdens nuværende ejer nedstammer fra Jan Andersen, men kirkebøgerne mangler. Antagelig er det hans barnebarn, Anders Andersen (1752-1837), som i 1777 overtog fæstet. I ægteskabet med Maren Jørgensdatter (1752-1839) var der 11 børn, hvor den næst yngste, Jan Andersen (1796-1865) overtog Tarpgård i 1826.

Jan Andersen var året før blevet gift med Maren Jensdatter (1799-1868), og de fik 9 børn. I 1860 deltes gården mellem sønnen Anders Jansen (1831-1897) og datteren Johanne Marie Jansdatter.

Anders Jansens del gik ud af familien, men Jens Ulrik Tarpgaard har købt den tilbage.

Johanne Marie Jansdatter (1834-1902) var i 1859 blevet gift med Jens Pedersen fra Husby, og de byggede på deres jord en ny gård. I ægteskabet fødtes 12 børn, to døde som små, to blev i Danmark og otte udvandrede til USA.

Jens Pedersen begyndte at pløje heden med stude, og han deltog i krigen 1864.

Omkring 1900 overlod de Tarpgård til sønnen Anders Grønne Jensen (1871-1949), for da Johanne Marie døde i 1902 står hun som aftægtskone.

Anders Grønne Jensen fik i 1903 ret til at føre navnet Tarpgaard for sig og tre søstre, nemlig: Jensine i Stadil samt Ane Marie og Thomine i New Jersey.

Anders Grønne Tarpgaard drev et alsidigt landbrug. I dette indgik også medlemskab af et bådelaug, hvor de sejlede ud i åbne både og fiskede ising.

Jens Ulrik Tarpgaard foran indgangspartiet til kostalden med de 200 økologiske malkekøer.

Stuehusets ældste del er fra 1976, og har siden gennemgået flere til- og ombygninger.

Vedersø var dengang en halvø, da fjorden endnu ikke var tørret ud.

Datteren fra den anden Tarpgård Hansine Suddergaard (f. 1904) fortæller at hendes far var god til at løbe på skøjter, og han løb til Vedersø hver vinter, når der var is. Han gik ned norden for vor mark til Nissum Fjord og løb over østfjorden og engene mellem Pallisbjerg og Glistrup til Kast i Staby, gik over landevejen og løb så videre over Staby Sø og Nørresø.

Anders Grønne Tarpgaard var i 1902 blevet gift med Maren Knudsen Vestergaard (1877-1944) og de fik tre børn. Da den mellemste, sønnen Marius, i 1935 skulle giftes med Dagny Marie Amalie Laursen blev Dannebrog første gang hejst på gården. Det var også i Maren og Anders Tarpgaards tid, at juletræet blev indført på gården.

Maren og Anders Tarpgaard havde været på højskole, og de prægede egnens foreningsliv og ungdomsarbejde. Dette engagement præger også den nuværende generation.

I 1911 var han med til at få opført et forsamlingshus, der også kunne bruges til gymnastik.

Anders Tarpgaard var med i bestyrelsen for Staby Andelsmejeri, og i 1933 var han blandt initiativtagerne til Vedersø Andelsmejeri.

I 1935 købte Marius Tarpgaard (1905-1995) hjemmet med 34 tdr. land vandlidende jord, 8 køer, 2 heste samt nogle kalve og grise. I 1940 købtes Dalager med 6 tdr. land og senere købtes 3 tdr. land eng. Omkring 1950 blev engene afvandet.

I 1937 byggedes svinestald, hestestald samt hønsehus, maskinhus og tørvehus. Samtidig udmuredes stuehuset ca. 1 meter i nordsiden. I 1961 udvidedes svinestalden, og i 1962 blev der indrettet sobokse i hestestalden.

I 1945 fik man elektricitet og i 1946 telefon. I 1962 afløstes gasflaskefyring af centralvarme.

I årene 1947-1950 flyttede Marius Tarpgaard kommunevejen syd om gården.

I ægteskabet kom 11 børn, hvor nr. 9 er gårdens nuværende ejer, Jens Ulrik Tarpgaard, som overtog hjemmet i 1976. Ifølge familiens optegnelser er han 11. generation.

OGN

Der var engang en herregård

Indtil 24. oktober 2004 kan man på Jyllands Herregårdsmuseum, Gammel Estrup på Djursland, se en særudstilling om forsvundne herregårdsbygninger gennem 400 år.

Udstillingens kurator, cand. phil. Marie Andersen fortæller: Herregårdene var i århundreder porten til Europa, og det var her og ved hoffet, at de nyeste strømninger indenfor bl. a. kunst og arkitektur først nåede til Danmark.

Disse nye arkitektoniske tendenser, som gennem historien er kommet til landet fra Europa, har sammen med tidens ændringer i den politiske situation i Danmark betydet mange skift i moden i løbet af de sidste 400 år.

Ikke så få gamle hovedbygninger måtte lade livet for at give plads til en ny og moderne bygning, som kunne kaste glans over byherren. Ofte var formålet med opførelsen af en ny hovedbygning nemlig ikke blot at give herremanden og hans familie tag over hovedet. Et nyt, stort og flot byggeri gav samtidig herremanden en mulighed for at vise omverdenen, såvel ligestillede som de undergivne, sin magt, rigdom og ikke mindst sit kendskab til den nyeste mode indenfor herregårdsarkitekturen.

Udstillingen følger udviklingen helt op til vores egen tid. Gamle herregårde bliver stadig revet ned, men der er blevet længere mellem opførelsen af nye. I de sidste ca. 100 år er nedrivningen af herregårde i højere grad sket som følge af et tiltagende forfald, der ofte foregår i al ubemærkedhed.

De gamle historiske bygninger svarer ikke til vore tiders behov. De er skabt i en tid, hvor der skulle være plads til mange ansatte og dyr. I dag er der kun ganske få ansatte på herregårdene, og de store herskabsstalde er overflødige og vanskelige at udnytte til andre formål. Sammenholdt med hovedbygningens krav til rengøring og vedligeholdelse finder mange dem ugnede til nutidens livsform, og restaurering af de historiske bygninger kan være en uoverkommelig byrde for mange ejere.

Udstillingen rejser spørgsmålet om, hvad vi vil med vores herregårde, der udgør så stor kulturhistorisk værdi for Danmark? Hvad vil vi bevare og hvordan?

Museerne på Gammel Estrup har i udstillingsperioden åbent mellem 10 - 18, og efter 15. august mellem 10 - 17.

OGN

Øster Borregård og Bornholms tekniske samling

Øster Borregårds tegnet af Ellen Valentin.

Bornholms Tekniske Samling er indrettet i Øster Borregårds bygninger. Og når sommerferien tilbringes på Bornholm, bør man ikke køre forbi dette meget interessante familie- og gårdmuseum. Hvor Museumsgården Melstedgård ved Gudhjem står for det gamle landbrug, så repræsenterer Øster Borregård landbruget i midten af forrige århundrede, den periode som indebar den store forvandling i dansk landbrug.

Stuehuset viser et gårdmandshjem fra 1950'erne. I nogle rum udstilles interessante ting, som tilhørte gårdmiljøet før plastikalderen.

I udlængerne er der udstillinger med gamle håndværk, landbrugsredskaber, traktorer, motorer, mejetærskere m.m.

Med den nye hal er der 2.000 m² under tag, så der er nok at se på. Øster Borregård ligger Borreløngvej 48 ved Allinge. (Næsten nabo til Hammershus.)

I højsæsonen er der åbent alle dage 10 - 17.

Ellers er åbningstiden 10 - 17 fra torsdag til søndag.

Bornholms Tekniske Samling er en selvejende institution, der har lejet sig ind på Ø. Borregård, den ejes af Ole Peter Hansen, som har en anden gård i nærheden, hvorfra han driver maskinstation.

Historien

Tage Johansen, bestyrelsesmedlem i Bornholms Tekniske Samling har forsket i Ø. Borregårds historie, og han fortæller:

En af de ældste gårde her på øen er 16. selvejergård i Rutsker, kaldet Borregård. Nogle mener, at navnet stammer fra, at før lundebisperne byggede Hammerhus, har der på højdedraget længere inde i landet ligget en borg, som for længst er forsvundet, og navnet kan med en vis ret siges at stamme derfra, ligesom andre borrenavne uden tvivl er afledt af borg. Når man fæster navnet borre til en borg, så må man huske på, at selv om der flere steder har ligget befæstede borge, så var borg i de fleste tilfælde kun en storbondes gård.

Men selv om navnet på 16. selvejergård i Rutsker sogn er afledt fra noget helt andet end en gammel borg på bakken, så har den alligevel haft tilknytning til den store borg Hammershus.

I Bornholms ældste jordebog fra 1662 står der, at 16. selvejergård i Rutsker, Borregård, hører ind under slottet, og den drives sammen med slottets jorder, for den var da uden bygninger.

I 1719 står den opført i jordebogen som kongen hjemfalden og var overdraget i fæste til og beboet af Svend Engelbrechtsen. I

jordebogen fra 1737 står, at gården var overtaget i fæste af Svend Engelbrechtsens yngste søn og arving Johan Svendsen.

Ved den store auktion i 1744 over de kongen hjemfaldne gårde, købte Johan Svendsen sin fæstegård til selveje.

Johan Svendsen var gift med Lene Clausdatter, datter af sognedegn Claus Jørgensen og hustru Margrethe Poulsdatter Ancher, datter af den fra opstanden mod svenskerne i 1658 kendte præst i Hasle-Rutsker Poul Ancher.

Johan Svendsen døde i 1791, men så tidligt som i 1770 overdrog han gården til sin svigersøn Morten Pedersen, som var gift med Maria Johansdatter.

Morten Pedersen døde i 1811, men allerede i 1809 havde han overdraget gården til sønnen Jens Mortensen. Han solgte gården til svogeren Niels Jørgensen Kloe, der var gift med Malene Mortensdatter. Hun døde i 1816, og i 1822 blev han gift med Ingeborg Kristine Larsdatter.

Niels Jørgensen Kloe døde i 1832, men året før havde han solgt Borregården til sin kommende svigersøn, Jens Michael Krak, som i 1832 blev gift med Kirstine Kloe.

Jens Michael Krak døde i 1870 og enken i 1877.

Jens Peter Krak overtog fædrengården i 1872. Han var gift med Kirstine Andrea Jørgensen.

Jens Peter Krak byggede en helt ny gård tæt vest for den gamle i årene 1880-1882.

Ifølge hartkornsbogen fra 1876 var 16. selvejergårds areal på 116 tdr. land med hartkorn 6 - 2 - 2 - 1. (Bemærk at bornholmsk hartkorn kun var 31/45 af dansk hartkorn.)

I 1910 var arealet øget til 147 tdr. land. Jens Peter Krak døde i 1928 og enken i 1933. I 1917 havde sønnen Kristian Krak overtaget gården. Han var gift med Olivia Margrethe Dam. Kristian Krak døde i 1937, og enken solgte året efter gården til Just Abildgård.

Abildgård solgte den store skov og mose til overlæge Hey, og i 1961 afhændede han gården til Jørgen Jacobsen. I 1968 overtog købmand E. M. Bech gården, men i 1970 købte Jens Peter Kraks dattersøn, Richard Lambreth gården.

I 1984 fik gårdejer Ole Peter Hansen halvpert i gården, og i 1999 blev han enejer.

Samme år begyndte opbygningen af Bornholms Tekniske Samling på Ø. Borregård.

Tandrup

Midt i Thy ligger den gamle hovedgård Tandrup, tilbagetrukket i ensom værdighed nær Ove Sø. Her bor familien Lilleør. H. C. Lilleør og hustru residerer i hovedbygningen, og ægteparrets to døtre har hver et hus på gården, hvor de bor med deres familier.

Tandrup er ikke nogen slægtsgård mere, men gården var udflugtsmålet for "Understøttelsesforeningen for jydsk landmænd og deres efterladte" efter generalforsamlingen på Morup Møllekro den 9. juni.

I sin velkomst sagde godsejer H. C. Lilleør:

"Forfatter og morsingbo Knud Sørensen skriver meget flot om Thy, måske lidt overdrevet, men vendelboerne siger jo også, at det ikke er nogen hindring at være vendelbo. Sådan overdriver de fleste vel noget!

Knud Sørensen siger bl. a., at Thy har det hele til fulde.

Thy er frodige marker

Thy er klitter og marehalm

Thy er plantagerne

Thy er søerne

Og siger videre, at landskabet trodser ethvert forsøg på beskrivelse.

At Thy er drømmen om landbrugets Danmark

At Thy er fiskernes Danmark

At Thy er erhvervslivets Danmark

At Thy er turisternes Danmark

At Thy er kunstneres Danmark

At Thy er eksperimenteres Danmark.

Thy er en vrimmel af verdener under den samme saltfyldte himmel.

Jeg kan ærligt sige, at vi er lige så glade for Thy som Knud Sørensen.

Jeg skal ikke sige ret meget om historien, men Tandrup nævnes allerede i året 1386.

Om bebyggelsen i dag vil jeg nævne, at hovedbygningen er opført i 1825, den tidligere kostald er fra 1883, den tidligere ungdyrstald er fra 1920 og laden er opført i 1852. Vi har besluttet at nedrive laden og opføre en ny på nogenlunde samme sted, og det går vi i gang med i foråret 2005.

Familien Lützhøft var ejer af Tandrup i fire generationer fra 1848 til 1983, da vi købte af Preben Lützhøft.

Tandrup blev indtil nogle få år, før vi købte, drevet med en besætning på 100 køer. I vor tid er der kun planteavl, halm til varmeværk og udlejning"

Efter velkomsten gik selskabet en tur ad markvejen til et udsigtspunkt over Ove Sø, derefter kunne man gå en tur i haven, og vi sluttede dagen i det rum, der er indrettet i vestfløjen - det tidligere mejeri, hvor der ventede en forfriskning.

Understøttelsesforeningen

I 1881 blev en del godsejere og større landmænd enige om at danne "Understøttelsesforeningen for trængende Jydsk Landmænd og deres efterladte". Som startkapital indbetalte hvert medlem et beløb på 10 kr. Men en særlig indtægt havde foreningen gennem de multer, der blev uddelt på de store herregårdsjagter. Nu betaler man et engangsbeløb på 500 kr.

Foreningen uddeler årligt godt 100.000 kr. i portioner på 7.000 kr. En vedtægtsændring slettede ordet trængende, så foreningens navn er "Understøttelsesforeningen for jydsk landmænd og deres efterladte. Det er i den forbindelse interessant at læse foreningens vedtægter, hvor der står: "Foreningens formål er at understøtte økonomisk trængte jydsk landmænd, deres enker og døtre."

Formand er proprietær N. E. Schultz-Petersen, Tyrstrupgård ved Christiansfeld, og forretningsfører er Anders Hilligsøe, Sønderballe 41, 7760 Hurup Thy tlf.: 97 95 17 36.

Denne forening ønsker sig nye medlemmer, og med tiden er hartkornskravet skrumpet, så enhver har mulighed for at deltage i den årlige sommerudflugt til et historisk sted.

OGN

Tandrup's hovedbygning er dateret til 1825, men indtil 1850 var der midt i hovedfløjen en port, som blev afløst af det nuværende indgangsparti med den fladbuede frontispice. På sammetid sløjfedes voldgravene. Det er uraditionelt, at hovedfløjen ligger ud mod gården, og sidefløjene strækker sig bag ud. Det kan tolkes, som den gamle hovedfløj har ligget ud mod haven, og da anlægget skulle fornyes, opførtes den ny fløj ud til gårdspladsen.

NYT FRA KREDSENE

Bornholmskredsen

Kredsen har afholdt sit 60 års jubilæum den 31 maj, og det var både et stemningsfuldt og interessant arrangement, som omtales særskilt side 14.

Sommerudflugten den 22. juni, var henlagt til Bornholms tekniske Samling, Borregårdsvej 48. Efter at have set den imponerende samling, der omtales side, kørte vi til Krusegård, hvor aftenkaffen og generalforsamlingen ventede.

Vejle Amtskreds

Kredsen havde forårsmøde den 26. marts, hvor emnet var: "Landbruget i går, i dag og i morgen"

Gårdejer og tidligere landboforeningsformand Sigfred Buhl, Hvilestedgård, havde fået emnet: "Sådan gjorde jeg". Han fortalte levende om landbrugets udvikling fra Anden Verdenskrig og op til i dag ud fra egne oplevelser, men set i et større perspektiv. Som ung havde Sigfred Buhl cyklet Europa tyndt og efterfølgende arbejdet 18 måneder ved landbruget i USA. Det er klart, at det har været en god ballast i den omstillingsproces landbruget løbende har været i siden krigen. At udviklingen har været radikal, fik man en klar fornemmelse af.

Tilhørerne kunne klart spejle egne erfaringer i Buhls beretning. Det viste den livlige erfaringsudveksling, der fulgte efter indlægget. Min bordfælle fortalte mig, at han godt kunne huske, da karlenes kammer lå lige i forbindelse med hestestalden. Hestene havde en dag spist en hel del af sengehalmen.

Efter kaffen tog den nuværende formand for Vejle-Fredericia landboforening fat og gav et billede af landbrugets stilling i dag. Jens Ejler Christensen, Stormgård, afsluttede med at give sin vision af fremtidens landbrug og de livsformer, der vil åbnes mulighed for. Som Sigfred Buhl var Jens Ejnar Christensen ejer af en slægtsgård, og også han havde set sig om i verden, inden han overtog gården.

Forandringsberedthed er noget der kendetegnede begge oplægs- holdere. Stordrift og specialisering er nøgleord. Landmanden skal ikke være "privatpraktiserende", men indgå i et arbejds- og interessefællesskab med nabogården. Så bliver der større mulighed for ferie, og man er ikke så sårbar ved sygdom.

Stigende effektivisering skal fortsat gøre os i stand til at agere til verdensmarkedspriser.

At landbruget er en meget spændende og krævende arbejdsplads, fik man en klar fornemmelse af. Glæderne er store ved at være sin egen herre.

Tilhørerne var ikke på noget tidspunkt uenige med Jens Ejnar Christensens syn på, hvordan landbruget vil udvikle sig i fremtiden.

Forbrugere vil få den kvalitet, de vil betale for, og de har sandelig et medansvar, når de vil have 5 kyllinger for en hund!

Kvindens stilling i landbruget blev også berørt i den efterfølgende samtale. Hun er blæksprutten, der får hverdagen til at fungere. Udearbejdende mor, der følger med i bedriften uden direkte deltagelse i stald- og markarbejde.

Det blev en meget berigende aften, hvor de store linier blev trukket op. Jeg er overbevist om, at aftenen har givet stof til videre debat hjemme på gårdene.

Den 2. juni samledes 40 medlemmer ved Glud Museum, hvor museumsinspektør Jacob B. Jensen fortalte om museets tilbliven og planer for den nærmeste fremtid. Der var også tid til rundvisning i landbrugsmuseets mange huse.

Efter middagen på Snapton Færggård gik vi en tur på havnen og fortsatte så til Bjerre Gymnastik & Idræts efterskole, hvor forstander Helle Vestergård tog imod. Her ventede den helt store oplevelse - en gymnastikopvisning med deltagelse af alle 150 elever. Det var tydeligt, at eleverne var stolte af deres skole.

Aftenen sluttede med kaffe i elevernes spisesal.

Inge Hartmann

Det sydlige Sønderjylland

Kredsen indbyder til aftenudflugt og generalforsamling torsdag, den 22. juli, hvor vi kl. 19.00 mødes hos Carl Johannes Kragh, Skovby Bygade 15, Løjt Skovby, 6200 Åbenrå. Han er 5. generation. Her ser vi et økologisk landbrug på 300 ha med 150 årskøer. Vi ser også en anden ejendom i Løjt Skovby, som Carl Johannes Kragh ejer. Den er fra 1832 og gennemgår nu en istandsættelse.

Kl. 21. kører vi til restaurant Knapp, hvor der serveres kaffe. Derefter generalforsamling.

Tilmelding til enten Jørgen Jacobsen - 74 40 74 20, Anders Lausten 74 71 11 80 eller Jens Kristian Michaelsen - 74 65 08 47.

Chr. A. Krogh

Sjælland Syd

Den første af kredsens to sommerudflugter afholdtes den 15. juni, kl. 13.30 samledes vi ved Fakse Geologiske Museum. Derefter så vi Fakse kalkbrud.

Efter kaffepausen kørte vi til Højstrup hovedgård, der hører under Vemmetofte gods. Her er forpagter Christian Bencard tredje generation. Til Højstrup hører 320 ha agerjord, og der er forpagtet 110 ha. Der dyrkes hvede, byg, sukkerroer, løg, spinat, hvidkløver m.v.

Vi blev af Christian og Henning Bencard vist rundt på den interessante avlsgård, hvis bygningskompleks er helt enestående.

Vi fortsatte til "Korsnæbgård", som tidligere forpagter af Højstrup, Henning Bencard, købte i 1990. På gården er en fornem samling af traktorer. Det er Henning Bencards mål at samle de traktortyper, der kom til Danmark med Marchallhjælpen.

Efter kikket på traktorerne var det tid til den medbragte mad, og derefter fortalte Henning Bencard om Højstrups historie.

Den gamle herregård blev i 1406 overtaget af dronning Margrethe, og dermed ophørte gårdens selvstændighed. Vi kender Højstrup fra skuespillet Elverhøj, men det var mere navnet end stedet, der blev valgt. På den tid var det en forfalden lensmandsgård. Højstrup har hørt under Vemmetofte siden begyndelsen af 1700-tallet.

I 1940 blev Henning Bencards far, Ejnar Bencard, forpagter af Højstrup, i 1960 overtog Henning Bencard forpagtningen, og i 1996 kom nuværende forpagter, Christian Bencard, til.

Den næste udflugt er fastsat til 13. juli, hvor vi samles kl. 13.30 ved Gisselfeld. Vi ser parken, paradehuset m.m., men ikke hovedbygningen.

Forpagter Christian Bencard fortæller om Højstrup.

Efter kaffen samles vi kl. 16 ved Brødebækgård. På Brødebæk arbejdes med naturgenopretning, og projektets leder, Peder Gruth Hansen, fortæller om vandløbsvedligeholdelse, fiskeopdræt, opdræt af flodkrebs m.v.

Aftenmaden nydes på Brødebæk.

Medbringer bord og stole, kaffe, kage, aftensmad m.v.

Tilmelding til enten Esben Tue Christensen - 57 61 37 21 eller Ole Krogh Jensen - 55 54 00 56.

Ole Krogh Jensen

Vendsysselkredsen

Den 19. juni afholdt kredsen sommerudflugt og generalforsamling. Kl. 13.00 samledes vi hos Lars Petersen, Klovborg Taksvej 45, Øster Brønderslev. Vi så først det veldrevne landbrug, hvor der er en kvægbesætning på 500 malkekøer foruden opdræt. Så drak vi kaffe og afholdt generalforsamling, med genvalg til alle.

Generalforsamlingen forventes at være færdig kl. 15.15 og derefter har europaparlamentariker Niels Busk et indlæg, hvor han gav udtryk for sin glæde over genvalget, og fortalte om sit arbejde i parlamentet.

Poul Frederiksen

Midtjysk kreds

Lørdag, den 17. juli kl. 13.30. Besøg på Tange Frilandsgartneri, Tange Søvej 42, 8850 Bjerringbro.

Frilandsgartneriet blev oprettet i 1955, og er i dag Skandinaviens største gulerodsproducent med et areal på 300 ha, hvoraf 250 ha er med gulerødder og resten med pastinakker, løg, rødbeder og persillerødder.

Gartneriets ejer, Klaus Vestergaard, vil vise rundt.

Efter besøget vil der kl. 15.30 blive afholdt generalforsamling på Ans Kro, hvor der serveres kaffe med brød.

E. Overby

Ringkøbing Amtskreds

Vores årlige aftenudflugt blev afviklet den 8. juni. Vi var heldige, og havde en aften med godt vejr. Vi besøgte den gamle gård "Hosekræmmergården" i Simmelkjær. Gården ejes af Marianne Medom og Martin Christensen, der er niende generation. Gården har et meget gammelt og smukt stuehus. Det er en moderne kvægbedrift med 150 malkekøer i en ny stald.

Mary Meedom, der er faster til Marianne og er slægtsforsker, fortalte interessant om gårdens historie. Bagefter besøgte vi Grove kirkegård med de tyske flygtningegrave, og det fortalte Marta Lund interessant om.

Kaffe og generalforsamling afviklede vi i Haderup haveanlæg. Aftenen samlede 34 deltagere.

Agnethe Stampe

Haderslevkredsen

Sommerudflugten den 30. juni går til Kobbermøllesamlingen lige syd for Kruså, hvor vi samles kl. 19.00.

Fra grænseovergangen ca. 1 km - første vej til højre - følg skiltene til Kobbermølle. Fra grænseovergangen til Kobbermølle er der 2 km.

Tilmeldig for bestilling af kaffe til Niels Linding 74 84 62 11.

Elise Jensen

Himmerlandskredsen

Kredsens medlemmer var den 19. maj inviteret til at besøge slægtsgården "Lyngbjerggård" i Vokslev ved Nibe. Gården ejes af Margit og Janus Staun, der er 7. generation.

På grund af den hårde vestenvind, der desværre var den aften, samledes vi i det store maskinhus. Her fortalte Janus Staun om slægten og om gårdens drift, som omfatter en stor malkekvægsbesætning. Efter vi havde været på gennemgang i gårdens bygninger, gik vi nogle hundrede meter bag gården, der ligger meget højt. Her kunne vi nyde udsigten over Limfjorden.

Besøget sluttede med, at alle blev inviteret ind i det store stuehus. Her var Margit og Janus vært ved øl og vand. Ved det store spisebord kunne vi se de gamle papirer og billeder, som havde tilknytning til slægten og gården. Bl.a. var der også nogle erindringer, som Janus's bedstefar havde skrevet til Nibe Avis i 1928 om en original, som kaldtes "Per Troid". Han tjente hele livet på gården, på nær de tre krigsår 1848-50. Han blev begravet på familiens gravsted på Vokslev kirkegård.

Efter det vellykkede gårdbesøg kørte vi til Skal Pavillionen i Nibe, hvor der blev afholdt generalforsamling. Aftenen sluttede med kaffebord.

A. C. Winther Hansen

Sekretæren meddeler:

Der er få ledige pladser på sommerens tur til Kalmar og Øland.

Adresseændringer bedes sendt til foreningens kontor, da de nye regler for udsendelse af bladet ikke automatisk medfører adresseændringer.

I begge tilfælde henvendelse til Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv. Tlf.: 59 27 59 77

JUBILÆET PÅ BORNHOLM

Den 31. maj markerede Dansk Slægtsgårdsforenings kreds på Bornholm sit 60 års jubilæum. I samarbejde med Jens Rehfeld fra Erindringscenter Bornholm havde slægtsgårdsforeningen skabt et både interessant og stemningsfuldt arrangement.

Kl. 12. ankom to hestevogne til Rønne Torv. I den første vogn sad Helen og Mogens Frigaard sammen med forlagsboghandler Morten A. Korck. I den anden vogn sad spillemænd fra Bornholms Folkedansforening.

Der var først folkedans på Torvet, derefter kunne man i biografens foyer se en udstilling om Dansk Slægtsgårdsforening og fem bornholmske slægtsgårde. Erindringscenteret havde også bidraget med udstillinger, der lagde op til den film, som biografen viste senere på dagen, nemlig Morten Korcks "Det store løb".

Kl. 14.30 samledes alle i biografen. Her bød Jens Rehfeld velkommen, og formanden for Dansk Slægtsgårdsforening på Bornholm, Mogens Frigaard fortalte om Slægtsgårdsforeningen.

Derefter fik forlagsboghandler Morten A. Korck ordet, og han fortalte om sin far, forfatteren Morten Korck.

Morten A. Korck indledte med at sige, at han var sikker på, at hans far godt ville have været medlem af Dansk Slægtsgårdsforening. Morten Korck var i 1890 kommet i købmandslære i Nyborg, hvor han i købmandsgårdens skænkestue hørte de beretninger, som kom til at danne rammerne om hans romaner. Når romanerne blev den store succes, så skyldes det også besættelsestiden. Alle sad hjemme, og hvad andet skulle man give sig til i de lange aftener end læse bøger.

Forlagsboghandler Morten A. Korck sammen med Helen og Mogens Frigaard på Rønne Torv. Helen og Mogens Frigaard er i bornholmske festdragter, og de deltog i folkedansen.

Efter foredraget så vi filmen "Det store løb" fra 1952, som Morten A. Korck betegnede som den bedste filmatisering af hans faders romaner.

Slægtsgårdsforenings kreds på Bornholm blev stiftet 31. maj 1944 på initiativ af gårdejer Hans Jensen, Buddegård, der blev foreningens første formand. Derefter fulgte formændene:

Johan Grønnebæk, Sandegård (1944-1952),
M. Jørgensen, Krusegård (1952-1960),
Marcus Hansen, Store Duegård (1960-1966),
Harald Poulsen, Aspegård (1966-1975),
Poul Ibsen, Paradisgården (1975-1984),
Aage Tolstrup, Stangegård (1984-1990),
Poul Ancher Hansen, Stensebygård (1990-1999),
Mogens Frigaard, Frigård (1999-).

OGN

ERINDRINGSCENTER BORNHOLM

Erindringscenteret er indrettet i den gamle toldbod, Toldbodgade 1 B i Rønne. Centerleder Jens Rehfeld fortæller, at ideen til erindringscenteret kommer fra England, og han tog ideen op i 1996. I 2002 indviedes centeret i den gamle toldbod.

Jens Rehfeld, leder af erindringscenteret Bornholm foran den gamle toldbod, hvor centeret har haft sin udstilling siden 2002.

Det svære tømmer til bygningens 29 fag er tilhugget af Holmens tømmerfolk i København, hvorefter det er sejlet til Rønne. Rejsningen af tømmer skeletet fandt sted i 1684, og huset indrettedes til toldbod og amtsstuemagasin for Bornholms skattekor og skattesmør.

Her kan man se og føle på effekterne, som hovedsagelig er fra 1940'erne og 1950'erne. Udstillingen i Toldbodgade er åben hver torsdag mellem 14-17 og ellers efter aftale (Tlf.: 56 95 00 44/ 56 95 74 65).

Centerets vigtigste opgave er dog at udlåne erindringskasser, der er inddelt efter temaer. Plejehjem kan bruge erindringskasserne til udgangspunkt for samtaler med demente, der ikke længere husker ordene, men når de ser tingene, så blomstrer erindringerne.

Jens Rehfeld siger, at de gamle og syge skal ud og opleve livet, og for sin betydelige indsats har han fået ugens buket af TV-lægen.

Skoleklasser kan også låne erindringskasserne, så eleverne kan studere ting og sager fra bedsteforældrenes barndom.

Erindringscenteret er ikke bare et museum med udlån, det er også et kulturcenter. Jens Rehfeld arrangerer i samarbejde med Rønne Bio eftermiddage med gamle danske film, der også vækker erindringer. Bl. a. vistes "Far til Fire på Bornholm", og dengang havde han formået skuespilleren Ib Mossin til at indlede.

Når ferierejsen fører til Bornholm, så må man ikke snyde sig selv for den oplevelse, det er at besøge oplevelsescenteret i Rønne.

OGN

NATURPARK THY

Tanken om at udpege national- eller naturparker er ikke ny. Allerede i 1930'erne var forslaget fremme, og det blev gentaget i 1960'erne. I 1999 fik ideen fornyet aktualitet, da OECD opfordrede regeringen til at undersøge mulighederne for at oprette nationalparker i Danmark. Denne opfordring resulterede i nedsættelsen af Wilhjelmudvalget, hvis opgave blev at udarbejde en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed.

The International Union for Conservation of Nature havde i 1978 udarbejdet et certificeringssystem til ensretning af begreber for og vurdering af naturkvalitet og -beskyttelse. Og her defineres en nationalpark som et område, der er beskyttet, og som primært forvaltes for at beskytte helheden af et eller flere økosystemer. Området tjener desuden som fundament for "åndelige, videnskabelige, uddannelsesmæssige og kreative muligheder, som er forenelige med naturen og miljøet på stedet.

Fordi den produktive og kreative udnyttelse af det åbne land er så intensiv i Danmark, så valgte Wilhjelmudvalget at benytte betegnelsen "større sammenhængende naturområder".

I august 2002 fremlagde miljøminister Hans Christian Schmidt planer for at oprette såkaldte nationale naturområder. I dem skal naturen have plads til at udvikle sig, men som noget nyt lægges der afgørende vægt på, at områderne kun skal udpeges, hvor der findes lokal opbakning til det. Udpegningen skal hvile på frivillighed og lokalt initiativ frem for på direktiver og udvalgsarbejder.

Miljøministeren ønsker, at samspillet mellem borgere og myndigheder skal gøres bedre end af hans forgænger.

Syv områder er udpeget, nemlig: Lille Vildmose, Læsø, Mols Bjerge, Møn, Kongernes Nordsjælland, Thy og Vadehavet.

For bedre at forstå debatten om nationalparken i Thy, havde Midtjysk kreds den 8. juni indbudt til et møde. 35 medlemmer samledes ved Hanstholm fyr. Projektkoordinator Ib Nord Nielsen, Thy Statskovdistrikt og gårdejer Esben Oddershede, der er formand for den arbejdsgruppe, der varetager erhvervslivets interesser, ledede turen rundt i området og fortalte om naturen og om problemerne.

Efter Ib Nord Niensens indledning om projektets tilblivelse, kørte vi i bus rundt i den nordlige del af Thy. Naturparken er planlagt fra Hanstholm til Agger, og omfatter det bælte, der er dækket med klithede. Sandflugten er nogle steder trængt 10 km ind i landet. Ved Tved kirke så vi hvordan sandflugten var nået helt ind på kirkegården. Under sandet er den gode jord, og her findes mange bronzealderhøje. Tved plantage, der er på 800 ha, blev anlagt i 1900. Der blev plantet bjergfyr, men siden er denne erstattet af andre træer. Skovbruget giver ikke noget økonomisk udbytte, men plantagen giver god jagtleje, da der er en bestand af meget store krondryr. Hanstholmreservatet blev opkøbt af staten for indtægten af en afgift, der blev lagt på jagttegn. Denne klithede er på europæisk plan enestående.

Af hensyn til friluftsliv vil der blive anlagt cykelveje og lejrpladser.

Vi gik fra bussen gennem en del af plantagen op på Isbjerget. Egentlig hedder det Issebjerget, da det tidligere havde en bar top. Her kunne vi betragte store dele af landskabet, og de øvede kunne se tranerne flyve rundt over klitheden. Klitheden afgræsses af kvæg. Får går for hårdt i bund, men kvæg vil med de nye landbrugsordninger blive en mangelvare, og Ib Nord Nielsen er klar over, at på sigt bliver det statsskovdistriktet, der betaler landmanden for at have kvæg gående på klitheden.

Esben Oddershede sagde, at landbrug ikke kan eksistere i naturparken, for ændringer af drift og bygninger bliver ikke tilladt.

Efter den meget informative og smukke tur, der var begunstiget af det fineste sommervejr, sluttede vi på Hotel Hanstholm med kaffe og spørgsmål.

Problemstillingerne vedrørende nationalpark er omfattende. Landbruget har stor betydning i Thy, men turismen er også en betydelig indtægtskilde, og problemet bliver at forene udnyttelsen af naturen med beskyttelsen af den.

OGN

NYE MEDLEMMER

Gårdejere Edel Henriksen
og Jørgen Høg
Thistedvej 380
9690 Fjerritslev

Lisbeth og
Hans Henrik Viborg
Tingstedvej 3
3720 Åkirkeby

Gårdejere Birgitte og
Flemming Koefoed
"Brunsgård"
Hovedgårdsvej 6
3720 Åkirkeby

Gårdejere Susanne
og Bjarne Nielsen
"Bygdalgård"
Borup Hedevej 6
8832 Skals

Gårdejere Eva og
Johannes Rahbek
"Gudumkloster"
Fabjergvej 176
Gudum
7620 Lemvig

Rikke og
Jørn Erik Koefoed
Sdr. Landevej 90
3720 Åkirkeby

Ivar Christian Iversen Klit
Husby Klitvej 17
6990 Ulfborg

Fhv. gårdejere Bodil og
Niels Gunnar Hæsing Hansen
Mylykke
Korinth
5600 Fåborg

Ove Mundbjerg
Langgade 75
Feldborg
7540 Haderup

Jens-Axel Hjorth-Larsen
Hallegårdsvejen 5
3720 Åkirkeby

Bjarne Tarpgaard
Strøget 20
Oddense
7860 Spøttrup

Gårdejere Anette og
Lars-Ole Hjorth-Larsen
"Sosegård"
Hallegårdsvejen 5
3720 Åkirkeby

Gårdejere Birthe
og Vagn Hansen
"Østergård"
Risevej 6
3751 Østermarie

Gårdejere Anny
og Hugo Eriksen
Hedagervej 12
7200 Grindsted

Gårdejere Birgit
og Bent Krogsdal
"Åhus"
Bjerringbrovej 38
Tange
8850 Bjerringbro

Folmar Tarpgaard
Ladegårdsvej 1
6920 Videbæk

Inger M. Hansen,
Svalevej 13,
4440 Mørkøv

POST

B

PP

DANMARK

Magasinpost

GRUNDTVIGS MINDESTUER

Udby Præstegård med mindestuerne for N. F. S. Grundtvig. Tegnet af Ellen Valentin.

I Udby Præstegård mellem Vordingborg og Præstø kan man besøge mindestuerne for N. F. S. Grundtvig.

Grundtvig var født i Udby Præstegård den 8. september 1783, hvor faderen Johan Grundtvig var præst fra 1776 til 1813.

I årene fra 1811 til 1813 var Grundtvig kapellan hos faderen, og han boede i præstegårdens sidelænge. Her indrettedes i 1926 mindestuerne, som var bekostet af en indsamling.

Historien om Grundtvig er velkendt. Han blev efter faderens død nægtet præsteembedet i Udby, fik senere embede i Præstø og på Christianshavn. Blev uenig med den etablerede statskirke, fik censur og blev i 1839 præst ved Vartov Hospitalskirke. Han havde tre anfald af sindssyge og var gift tre gange.

Grundtvig skrev et utal af sange og salmer, blev grundlæggeren af højskolebevægelsen og ikke mindst skal han huskes for sit frihedsideal.

Han døde 2. september 1872. Vennekredsen ærede ham. Andre, som f. eks. museumsmanden Strunk skrev i et brev til arkæologen J. J. A. Worsaae: "Den Vartov kællingepæst er da endelig rejst af og begravet under frygtelig ståhej."

Når man kommer til Sydsjælland, skal man give sig tid til at besøge Grundtvigs Mindestuer i Udby Præstegård. Præstegårdens bindingsværkslænger er fra 1650 og udgør i sig selv en seværdighed. Kirken med kalkmalerier og interessant inventar er også et besøg værd, og endelig skal man gå op på bakken ved kirken og betragte den store mindesten for Grundtvig, rejst på hans hundredårsdag 8. september 1883.

Mindestuerne har åbent fra 1. maj til 15. september.

Åbningstider: Tirsdage kl. 14.00 - 16.30

samt 1. søndag i måneden 14.00 - 16.30.

I juli måned tillige torsdage og lørdage 14.00 - 16.30.

Herudover kan selskaber træffe aftale om rundvisning.

Kustode er Dorrit Røtting, Teelstrupvej 1, 4720 Præstø.

Tlf.: 55 98

FREDERIKSBERG BIBLIOTEK

3748201911